

Tot Middelburg Gedrukt by IOHANNES MEERTENS, Ordinarius Stads-Drucker 1696.

Nieuwe
C R O N Y K
Van
Z E E L A N D,
E E R S T E D E E L,

Vervattende

Devoor desenuitgegeven Cronyken van de Heeren, JACOBUS EYNDIUS,
en JOHAN REYGERSBERG, veel vermeerdert ontrent deses
Landschaps OUDHEDEN en HERKOMSTEN, WATEREN
en STROOMEN, EILANDEN, STEDEN, en
HEERLYKHEDEN.

DOOR
M. S M A L L E G A N G E.

Met vele Kopere Platen verciert.

Tot MIDDELBURG,

By JOANNES MEERTENS, Boekverkooper in de Gist-tract,
en zyn mede te bekomen tot Amsterdam,
by ABRAHAM VAN SOMEREN, Boekverkooper. 1696.

A E N D E
 Edele Mogende Heeren,
 De H E E R E N
 S T A T E N
 D E S
 Graeffchaps
 V A N
 Z E E L A N D.

Edele Mogende Heeren,

Onse Voorvaderen, die van ouds dit ons Waerde Vaderland in volle Vryheit bewoonden, oprecht en eenvoudig, meer de Deugd en het Weldoen, dan hoogen Roem of een grooten Naem beminne, liever wat Loffelyks willende bedryven, als dat beschryven, hebben ons weinig licht van den oirpronk en voortgank deses Landchaps nagelaten; waer van de wisselvalligheden des noodlots, met vele sware Waternooden en Overstromingen de voornaemste redenen zyn geweest. Hier door heeft veler onwetentheit d'Afkomst en Oudheit deser Natie, met de bewoning deser Landen, al te nieuw en te gering gemaakt; daer-en-boven verkeerdelijk willende, dat dese Volkeren seer lang onder de duisternissen des Heidendoms souden geseten hebben. Doch een edelmoedige drift heeft van myne jonge jaren af geen geringe gedachten ontrent dit ons Land kunnen lyden; daer ik, in Wetenschappen en Kennissen opgevoed, geduurig myne Studien socht te besteden om onse Glory uit de Oudheden op te halen; op dat de Nakomelingen mogten gedreven worden, tot geen minder Deugd, Kloekheit, en Dapperheit, dan de Voorouderen te willen betoonen. Dus ben ik door verscheide Heeren aengesocht geworden, om dese Nieuw-vermeerderde Cronyk te beschryven, 't welk ik niet heb willen weigeren, sonder nochtans den wel-verdienden roem en glory der gener die ons heerlyk voorgegaen zyn, welker loffelyke voetstappen ik geern gevolgt heb, eenigzins te verminderen: evenwel vertrouw ik hier in soo veel gedaen te hebben, dat niemand voorheen dit Ons Land, wegens syne Oudheit, Uitbreidingen, Inwoonderen, en vroege kennis des Euangeliums, soo seer heeft verheerlykt gesien; van herten wenschende, dat iemand na my, tot Lof en Verheffing van dese Provintie, het selve beter mag doen; gelyk ik al myn leven, soo lang

O P D R A C H T.

lang my Godt daer in gelieve te bewaren, met d'uitterfte vlyt noch fal betrachten. Indien ik hier ontrent, niet gelukkig genoeg, aen de wensch en verwachting van sommige heb kunnen voldoen, soo hoop ik, dat de goede genegtheit om het Vaderland en de Nakomelingen te dienen, by redelyke lieden verſchooning fal vinden. Ik heb niet alles alleen kunnen weten, en klaegde dikwils dat vele Heeren hare Tytelen my niet geliefden bekend te maken: Want ik heb alleſins oprechtelyk na de Waerheit en myn beſte kennis gegaen, ſonder iemand eenigſins in ſyne eeren te willen verkorten: Doch het gene tot hier toe verſuimt is, ſal ik (wanneer my daer over behoorlyk licht word ter hand geſtelt) noch geern in 't volgende Deel van myn Cronyk, dat van de Zeelandſche Historien en Geſchiedeniffen uit d'oudſte gedenk-boeken tot ontrent deſe tyden beſchreven ligt, ter bequamer plaetſen laten invloeien. Ik gebiede my ſeer ootmoedig in de gunſt van UWE EDELE MOGENDE, onder welker goede Regering d'Almachtige Godt deſen Staet in Welſtant, Voorſpoed, en alle Zegeningen tot by de late Nakomelingen altyt wil doen beklyven. Ik reken tot eere my te mogen noemen,

Edele Mogende Heeren,

Uwer Edele Mogenthedens,

Bereidwilligſte en Getrouwſte
Dienaer en Onderdaen,

M. SMALLEGANGE,
Rechtsgeleerde.

In Middelburgh, den 1. Auguſti,
1695.

BLAD-

BLADWYSER

Van den

Inhoud der Hoofd-en Onder-deelen over geheel dit Werk.

- ERSTE BOEK. I. HOOFTD.** Zeelands palen waren de Rhyne en de Zee. En dese hebben eerst den naem aen onse Eilanden gegeven; die nochtans, gelyk eenige willen, niet uit haer zyn voortgebragt, sig sulks inbeeldende door een Land-scheuring, tusschen Engeland en Frankryk, als mede door het aenmerken der onderaerdiche Boomen. Pag. 1
- II. HOOFTD.** Gelyk voorheen is vertoont dat d'onderaerdiche Boomen niet van elders zyn gebragt, soo word nu bewezen dat sy noch door het aenwerpen der Rivieren, noch door het overstromen der Zee, noch ook door eenig onweder ter neer zyn geworpen. En dat daerom uit de selve, met slyk en zand overdekt, soo als eenige sich willen inbeelden, dese Eilanden niet voortgekomen zyn. Pag. 4
- III. HOOFTD.** Uit het gene hier voren geseit en verhandelt is, word besloten dat die Boomen onder d'aerde wassen, en het selve word met redenen en voorbeelden vertoont. Pag. 6
- IV. HOOFTD.** Ook zyn door het openen van dese ingebeeldde Land-scheuring, dese Eilanden niet aroog gelaten: om dat het niet waerachtig is, dat soodanigen vastigheid der landen den Vloed der Zee heeft kunnen ophouden; en het niet over een koomt met de natuur, dat de Zee naer het Westen sou heen stroomen. Pag. 9
- V. HOOFTD.** Van Zeelands tweede paal, den Rhyne. Met dien naem worden alle d'uitwateringen verstaen, die tusschen Carwyk en de Honie sich in de Zee storten, soo wel by d'oude als huidige daegsche Schryvers. Ter loops word getoont, dat uit dese Eilanden de voortreffelykste Ruiters zyn voortgekomen. Pag. 13
- VI. HOOFTD.** Dat onse Eilanden, naest aende Morinen, Nervien, en Menapien gelegen, van woelste en onbetoomde volkeren bewoont, by Julius Caesar slechts van verre bekend zyn geweest. Pag. 15
- VII. HOOFTD.** Wy komen tot de Inwoonderen der Zeerwsche Eilanden; Dat die noit Mattiaci, gelyk Junius wilt, noch Toxandri, gelyk Cluverius, geweest zyn. Pag. 17
- VIII. HOOFTD.** Dat voor het aenkomen van Julius Caesar, de oudste inwoonderen van onse Eilanden geweest zyn Hercules van Theben, die vande Dorien gevolgt is geweest. Pag. 20
- IX. HOOFTD.** De Grieken hebben onse Zee bevaren, en onse stranden gekent. Die zyn vande Cimbren en Teutonen, haer uit het Noorden op den hals komende, uit dese Eilanden, welke sy ingenomen hadden, verdreven. Dese hebben de wetenschap van dykken te leggen hier eerst ingevoert, by andere volkeren van ouds ook bekend geweest zynde. Pag. 23
- X. HOOFTD.** Onder de heerschappy der Romeinen, na Julius Casars vertrek, hebben de Duitsche Volkeren Zeeland ingenomen. Op dat die met hare bysondere benamingen mogten gevonden zyn, word de plaets van Plinius ondersocht, wegens de kolken en monden des Rhyns. Pag. 26
- XI. HOOFTD.** Van Helius, den mond des Rhyns: dat die, met geweldige toestroomingen der Rivieren, midden in haar selven, onse Eilanden veruat heeft: gelyk ook de mond van Tabuda, of de Schelde, na de strand van Gallien. Pag. 28
- XII. HOOFTD.** Dat, na de Cimbren door het overvloeien des Oceaens verdreven, de Caninesaten, Marsatien, Sturien, en Cauchen dese Eilanden beseten hebben. En eerst van de Caninesaten, huidige daegs Inwoonderen der Eilanden van Vorn, naest aen die van Batavien gelegen. Pag. 32
- XIII. HOOFTD.** De Marsatien en Sturien zyn van Plinius in dese Eilanden geplaeft, gelyk mede de Cauchen. Van Tacitus worden by d'uitterste plaetsen aen de Grensen van Gallien, en met eenen de Zee-gaten, tusschen welke het Eiland der Batavieren geseit word gelegen te zyn, de huidige daegsche Zeerwsche Eilanden aengewesen. Pag. 34
- XIV. HOOFTD.** Dat de Cauchen de Eilanden aen de Schelde, namelyk Schouwen, Walcheren, en de Bevelanden bewoont hebben. Dese waren onderscheiden van die aen de Elve, uit het verhuisen der Volkeren van ouds gemeen, en de beschryving van Plinius; als mede uit de namen der Dorpen, met de taal der Cauchen over-een-komende. Pag. 38
- XV. HOOFTD.** Dat de bergkens uit kley-zooden in een ronde gestalte opgeworpen, in onse Eilanden, van de Cauchen zyn. En dat'er ook Sand-duinen ten tyden van Plinius tegen den Oceaen gelegen hebben. Dat die beide eerstmaels bewoont wierden voor het leggen van vaster dykken: en naer het verbreken der selver, na't verloop van tyden, welke, en wanneer de Eilanden eerst bedykt zyn, word ter loops geseit. Pag. 42
- XVI. HOOFTD.** Dat dese Eilanden by de tyden der Romeinen al beroemt en machtig in scheepsvaert geweest zyn. Dat de Caninesaten naest aende Nervien geseten waren. De taal in onse Eilanden toen gemeen, is naderhand die der Francken en der Sassen geweest, die op haer beurt hier gewoont hebben. Dat hier

B L A D W Y S E R.

- hier over lange eeuwen Vlekken, Dorpen, en Kasteelen gesticht waren: maer wat later Steden. Pag. 44
- XVII. HOOFD.** Van de Kasteelen, aen de monden des Oceaens, en met eenen aen den oever des Rhyns gelegen. Onder dese iets van het Wapenhuis te Britten, by andere nagelaten. Dat dese onse strand de Britsannische genoemd, eenen bysonderen Graef heeft gehad. Romerswalle en Roompot, onder de Kasteelen der Romeinen gerekent. Ecnige Dorpen geven noch bewysen van den naem der Caiten, tot verzekering van dat dese Eilanden ook in dien tyt bysondere gemeenschap met de Batavieren gehouden hebben. Fortrappen te vergeefs by andere gesocht, in Zuidbeveland gevonden. Dat de Kasteelen haer eenige beginselen van Steden en vaste plaetsen gegeven hebben. Pag. 48
- XVIII. HOOFD.** Naer het aennememen van't Christelyk geloof wierden de Inwoonders onser Eilanden, Arborichen genoemd. Sy waren nabuuren en bloedverwanten der francken, onder den Konink Clodovaus. Van haren oorspronk, Sassen. Ten oosten aen de Thuringers palende. Hier, van Zee-roovers, Inwoonders geworden. Pag. 50
- XIX. HOOFD.** De Bourgonders waren ten Noorden van d' Arborichen gelegen, te weten na den middelsten kolk des Rhyns. Hare Eilanden waren van de Romeinen afgeloopen. Daer na, der selver onderdanen of bondgenooten, hebben sy de Keisers in oorlogen gediend. Naderhand by de Francken verwoegt, hebben sy d'overige Romeinen, tot besetting op de grensen van Gallien gelegd, onder haer aengenomen. Wanneer de Christelyke Leere tot dese Eilanden is over-gekomen. Pag. 55
- XX. HOOFD.** Onse Eilanden wierden onder den naem van Neder-Sassen begrepen. Een deel der Sassen waren de Wilthen, en de Slaven. De Deenen, en Normannen verdryven de selvige. En berooven de Zeeuwse Eilanden. Naderhand bewonen en bebouwen sy die. Pag. 58
- Voor-reden van Reygersbergs Cronyk. Pag. 65
- Van de oude Zeden, Manieren, Gewoontens, en Costumen der Zeelanders, van hare kleederen en habysen, van Spys en Drank, soo sy in oude tyden plegen te useren. Pag. 67
- Van de Antiquiteiten of Ouderdommen der Landen van Zeeland, uit de oude History-Schryvers genomen. Pag. 70
- Hoe Zeeland van de History-Schryvers beschreven word. Pag. 71
- Wat Zeeland plach te zyn, achtervolgens sommige oude Cronyken. Pag. 71
- VERMEERDERINGS I. HOOFD.** Oudheden t'onderzoekken. Hoedanige dese Landen in den aervank geweest zyn. Pag. 72
- II. HOOFD.** Wie van ouds dese Landen bewoonden? Ingeborene, of Aengekome. Uit Sem, de Sone Noachs, zyn de Friesen in dese Landen voortgesproten; volgens't verhael van Suffridus Petri, en syne medestanders, &c. Pag. 75
- III. HOOFD.** Oudheden gebaelt uit de Steen tot Westcappel gevonden. Wat men by d'Ouden van Hercules beschreven vind. Pag. 78
- IV. HOOFD.** Oudheden uit den Tempel van de Godinne Nehalennia bewesen. Pag. 82
- V. HOOFD.** Het Licht des Euangeliums is kort na d' Apostelen tyden in dese Landen opgegaen, en heeft daer vervolgens al heertyk geschenen. Wat Willebrordus met de syne, hier in gedaen hebben. Pag. 88
- VI. HOOFD.** Wat voor benamingen aen de Inwoonders deser Landen van ouds toegekomen hebben, en van de Schryvers vervolgens aen haer gegeven zyn. Pag. 101
- Hoe de Sicambrinen eerstmael in Holland en Zeeland quamen. Pag. 110
- TWEEDE BOEK. I. HOOFD.** De Wateren en Stroomen zyn een bysonder en groot gedeelte van dit Graeffschap; Waerom die een wydloopige beschryving vereiffchen. Pag. 119
- II. HOOFD.** Paelscheidingen tusschen Zeeland en de naest aengrensende Landen, Vlaenderen, Holland, en Brabant, volgens Boxhorn. Pag. 120
- III. HOOFD.** Van de oudste Havenen en Diepten van Zeeland, als ook van sommige oude Havens of Reen, daer de meeste Haring-buiffen plegen af te varen, die nu meest vergaen zyn, volgens Reygersberg. Pag. 125
- IV. HOOFD.** Van de Wateren en Stroomen van Zeeland: en eerst, om door het Noort-diep na Rotterdam te Zeilen. Pag. 126
- Om van de Kille, of het Nieuwe-Diep, de Oude Maes af te zeilen, makende gissing doorgaens volgens d'uitgedrukte Diepten, op gemeen hoog-water. Pag. 127
- V. HOOFD.** Om van Dordrecht door de Kille, geseit het Nieuwe-Diep, te Zeilen, tot door het Goereefche Gat in zee. Pag. 128
- VI. HOOFD.** Van de Maes, en het Goereefche Gat. Pag. 130
- VII. HOOFD.** Om van Wilmstad door't Volkerak na d'andere Stroomen van Zeeland te loopen. P. 132
- VIII. HOOFD.** Om uit dese Wateren voorby Vosmeer langs de Thoofsche Vaert naer Brabant en Antwerpen te loopen. Pag. 133
- IX. HOOFD.** Om van de Schelde voorby Ziericzee na den Roompot te loopen; of ook door de Haven van Arnemuiden na Middelburgh. Pag. 134
- X. HOOFD.** De Schelde. Om van de selvige, of Saftingen, den Hont af, over't Vlakke, voorby Vlissingen, door de Wielinge in Zee te loopen. Pag. 136
- XI. HOOFD.** Wegens de Zeegaten van Brouwershaven, Ziericzee, en der Vere. Pag. 138
- XII. HOOFD.** De Zee-kusten van Vlissingen, in en uit-gaende. Pag. 142
- XIII. HOOFD.** De Vlaemsche Kust en Bankken. Pag. 149
- XIV. HOOFD.** Het Recht over de Honte komt alleen Zeeland toe. Pag. 155
- XV. HOOFD.**

B L A D W Y S E R.

XV. HOOFTD. <i>Het Water-bailliuschap van Zeeland.</i>	Pag. 159
XVI. HOOFTD. <i>Het Recht van Ankeragie. Den Graeflyken Tol. Het Bakenaers Ampt.</i>	Pag. 164
XVII. HOOFTD. <i>Van de Zeelandsche Visscheryen.</i>	Pag. 173
XVIII. HOOFTD. <i>Van de Visschen in onse Stroomen; en eerst van de Zee-honden, Zee-katten, en Bruin-visschen, &c.</i>	Pag. 178
XIX. HOOFTD. <i>Van onse Zee-visschen; en van die onser Binnenlandsche soete wateren.</i>	Pag. 182
XX. HOOFTD. <i>Van den Haring.</i>	Pag. 189
XXI. HOOFTD. <i>Van de Fisch met harde schelpen.</i>	Pag. 193
XXII. HOOFTD. <i>Van d' Ongemakken, welke de Zeeuwfche Landen door hare Wateren te lyden hebben.</i>	Pag. 195
XXIII. HOOFTD. <i>Boxhorn, wegens het verlies der Zeeuwfche Landen door Watervloeden. Affpoe-ling van Duinen en Dykken. Redenen, waerom eertyts soodanige ongelukken menigvuldiger en swaerder geweest zyn, als nu. Order daer tegen gestelt. Tegenwoordige sterkte en gestalte der Dykken.</i>	Pag. 199
DERDE BOEK. I. HOOFTD. <i>Hoedanig de Heer Marcus Zuerius van Boxhorn beschryft, de Geleentheit van Zeeland.</i>	Pag. 205
II. HOOFTD. <i>Geleentheden der Zeeuwfche Eilanden: haer getal, en Zeelands Benaming.</i>	Pag. 208
III. HOOFTD. <i>Wat een Graef zy? Syn Ampt en Waerdigheit. Dese Eilanden maken t'samen een Graef-schap. Des selfs Souverainheit.</i>	Pag. 213
IV. HOOFTD. <i>Wat de Heer Reygersberg van de Zeeuwfche Eilanden in't gemeen beschreven, en de Pro-fessor Boxhorn daer over by-gevoegt heeft.</i>	Pag. 218
<i>Van sommige Eilanden van Zeeland, of Polders, die onlangs bedykt zyn, en die de minste schade gehad heb-ben.</i>	Pag. 224
V. HOOFTD. <i>Vlaemsche en Zeeuwfche Duinen van outs aen malkander gehecht. De Schelde scheid-pael tusschen Duitsland en Gallien. Engeland van Frankryk nooit afgescheurt. Zeelands geschil over verscheide Eilanden met de Graven van Vlaenderen.</i>	Pag. 225
VI. HOOFTD. <i>Zeelands verschil over verscheide Landen met de Hertogen van Brabant.</i>	Pag. 232
VII. HOOFTD. <i>Zeelands Recht op verscheide Landen tegenwoordig door Holland bezeten.</i>	Pag. 233
<i>Acte van de Staten van den Lande van Holland, waer by sy bewilligen, dat de Landen van Sommelsdyk, ende d'inkomsten van dien sullen blyven onder den bewinde van die van Zeeland.</i>	Pag. 241
VIII. HOOFTD. <i>Van de Eilanden die Zeeland tegenwoordig besit: en eerst in't bysonder van't Eiland van Walcheren.</i>	Pag. 245
IX. HOOFTD. <i>Het Eiland van Schouwen en Duveland.</i>	Pag. 253
X. HOOFTD. <i>Het Eiland van Zuidbeveland, met het gene tegenwoordig daer aen gehecht is, en voor-maels toebehoorde.</i>	Pag. 268
<i>Beschryving van de gewesene Stad Rommerswale.</i>	Pag. 270
XI. HOOFTD. <i>Het Eiland van der Tholen.</i>	Pag. 283
<i>Het Geslacht Blois van Tresslong, &c.</i>	Pag. 285
XII. HOOFTD. <i>De Eilanden van Noord-beveland, en van Wolphartsdyk.</i>	Pag. 293
XIII. HOOFTD. <i>De Eilandkens van Philips-land, en van Sommersdyk.</i>	Pag. 296
XIV. HOOFTD. <i>Grootte van Zeeland. Verscheide oude Grootten, Steenschietens, ofte in schotbare Landen, genomen. Wat Steenschieten by den Zeelanders beduyt, ende waer van herkomstich. Des geheelen Lands tegenwoordige grootte naer des Hemels breedte, ende ten vollen genomen, volgens Box-horn.</i>	Pag. 299
XV. HOOFTD. <i>Gedruyge veranderinge van de grootte ende het wesen van Zeeland. Aemwas van Lan-den, door bedykkinge. Met Zeelands Sterkte en verskeringe.</i>	Pag. 307
XVI. HOOFTD. <i>Aert, en milde vruchtbareheit van het Land. Onderscheid daer van in yder Eiland. Zeeusche Tarwe. Plantinge en Winninge van Mee ofte Krappe. Darink, eertyts gedolven, en tot brand, en maken van zout gebruikt in Zeeland. De meeste planting van Boomen wanneer alhier begoft.</i>	Pag. 308
XVII. HOOFTD. <i>Aert en eigenschap van de Locht, hangend over Zeeland. De goetheit daer vantegens eeniger onwetentheit en leugentael verdedigt. Grond. Duinen. Bergkens, &c.</i>	Pag. 311
XVIII. HOOFTD. <i>Aert en inborst van de Zeelanders.</i>	Pag. 316
XIX. HOOFTD. <i>Lysten der Heeren Burggraven van Zeeland, en Rcnimeesters Generael van Zeeland, Bewest en Beoosterschede, &c.</i>	Pag. 318
XX. HOOFTD. <i>Lyste van de overleden Geleerde Mannen, in Zeeland geboren.</i>	Pag. 322
XXI. HOOFTD. <i>Van de Wetten en Politien van Zeeland.</i>	Pag. 327
<i>KUERE van den Lande van Zeeland.</i>	Pag. 335
<i>Approbatie van de Kuere.</i>	Pag. 358
<i>Interpretatie en Ampliatie van eenige Arttyckelen van de Kuere van Zeeland.</i>	Pag. 363
<i>Acte interlocutoir, aengaende't Verhef questieux van de geinundeerde Ambachten, &c.</i>	Pag. 367
XXII. HOOFTD. <i>Van de Godtsdienst, Kerkkelyke Saken, Rechten en Bestieringen, met de Landrech-ten.</i>	Pag. 378
XXIII. HOOFTD. <i>De Heeren van Borsselen, met hare Geslacht-boomen en takken, &c.</i>	Pag. 387
VIERDE BOEK. I. HOOFTD. <i>Verdeeling van Zeeland. Hare Eilanden en Steden, volgens Boxhorn.</i>	Pag. 407
II. HOOFTD.	

II. HOOFD. Beschryving van de Stad Middelburgh.	Pag. 410
Beschryving van d'Abdy van Middelburgh. Haren oorspronk. Lyste, Rykdom, en gesag van de Abten.	Pag. 423
Beschryving van het Stadhuys. Rechtsvordering aldaer by drie hooge Graeflyke Officieren. Regering der Stad Middelburgh.	Pag. 429
Lyst der Heeren Burgemeesteren aldaer.	Pag. 432
Het Privilegie van de Kiefers.	Pag. 433
De Heeren van de Regerende Magistraet, en Kiefers der Stad Middelburg, als mede de Subalterne Rechters; mitsgaders de Heeren Bewinthebberen van de Oost-en West-Indische Compagnien.	Pag. 438
Beschryving van de Huysen van de Generale Geochtroeierde Oost-en West-Indische Compagnien tot Middelburg.	Pag. 442
III. HOOFD. Zeelands Hooge Vyerschaer in Middelburg. Haer Privilegie van Appellatiën en Reformatiën. Costwymen van Middelburgh. Munt-saken: en voorname Geslachten.	Pag. 450
Costwymen, Ordonnantien, en Statuyten der Stad Middelburg in Zeeland.	Pag. 454
Voorname Oude en Huidensdaegsche Geslachten.	Pag. 475
IV. HOOFD. Beschryving van Ziericzee.	Pag. 489
Beschryving van des Graven Hof, eertyts geslaen bebbende, en de Hooge Vyerschare, gehouden tot Ziericzee; en de twee hooge Graeflyke Officieren, die sich aldaer noch onthouden.	Pag. 501
Beschryving van het Stadhuys. Maniere van Regering, en Regierders van Ziericzee.	Pag. 502
Lyst van alle de Heeren die binnen Ziericzee Burgemeesteren geweest zyn, sedert den jare 1302.	Pag. 504
Huidensdaegsche Regenten.	Pag. 508
Verhael van Geestelyke gestichten. Beschryving van de Monsterkerke. Kerklyke Persoonen.	Pag. 510
Leenmannen. Rentmeesters van de Ed. Mog. Heeren de Staten van Zeeland binnen Ziericzee. Hoofstningen.	P. 511
Vrydommen en Gerechtigheden deser Stad.	Pag. 517
Costwymen, Usantien, Justitie, &c. van Ziericzee.	Pag. 518
Voorname Geslachten.	Pag. 523
V. HOOFD. Beschryving van de Stad Goes.	Pag. 529
Lysten van Baillius en Burgemeesteren ter Goes.	Pag. 538
VI. HOOFD. Beschryving der Stad van ter Tholen.	Pag. 540
Lyst der Burgermeesteren sedert 1483.	Pag. 543
VII. HOOFD. Beschryving van Vlissingen.	Pag. 551
Lysten der Baillius en Burgemeesteren en Secretarissen.	Pag. 565
VIII. HOOFD. Beschryving der Stad van ter Vere.	Pag. 568
Lysten der Baillius, Burgemeesteren, Pensionarissen, en Secretarissen.	Pag. 581
VYFDE BOEK. I. HOOFD. Beschryving van Oud en Nieuw Arnemuyden.	Pag. 597
II. HOOFD. Beschryving der Stad van Brouwershaven.	Pag. 608
III. HOOFD. Beschryving van St. Maertensdyk.	Pag. 617
IV. HOOFD. Beschryving der Stad van Cortgene.	Pag. 618
V. HOOFD. Beschryving der Oude Stad van Westcappel.	Pag. 623
Oude Cheuren, Privilegien, en Handvesten in den Latyn, de Stede van Westcappel gegeven, by Graef Floris, Vader van Konink Willem, Anno 1223.	Pag. 629
VI. HOOFD. Beschryving van de Stad Domburgh.	Pag. 634
Privilegien, Cheuren, en Handvesten, der Stede van Domburgh.	Pag. 637
VII. HOOFD. Van de Regalien, Domeinen, en Leenen van Zeeland.	Pag. 641
Van de Graeflyke Leenen in Zeeland, die men Quade Leenen noemt.	Pag. 652
Van Thienden die van de Graeflykheit te leen worden gehouden.	Pag. 654
Van Goede Leenen in Zeeland, die men Hollandsche Leenen plach te noemen; en van Erfleenen, en Geestelyke Leenen.	Pag. 656
Relyef van versuim van Goede Leenen, die in behoorlyken tyt niet zyn verbeven: mitsgaders van Gesplitste Leenen.	Pag. 657
Korte verklaring van den aert der Hollandsche en Zeeuwse Leenen.	Pag. 659
Recht van Heergewaden.	Pag. 659
VIII. HOOFD. Van de Leenen, Heerlykheden, Dorpen, Ridderlyke Kasteelen, Sloten, en Lusthuysen in het Eiland van Walcheren.	Pag. 660
IX. HOOFD. Van de Leenen, Heerlykheden, Dorpen; Ridderlyke Huysen en Geslachten in het Eiland van Schouwen.	Pag. 674
Het Eiland en Stad van Goeree.	Pag. 699
X. HOOFD. Van de Leenen, Heerlykheden, Dorpen, Ridderlyke Kasteelen, Sloten, en Edle Geslachten in het Eiland van Zuydbeveland.	Pag. 700
XI. HOOFD. Van de Leenen, Heerlykheden, Ridderlyke Kasteelen en Sloten in het Eiland van ter Tholen.	Pag. 746
XII. HOOFD. Leenen, Heerlykheden, Dorpen, en Kasteelen, in de Eilanden van Noordbeveland, Wolfhardsdyk, &c.	Pag. 752
XIII. HOOFD. Van de Leenmannen en Mansmannen in Zeeland; wie die waren, en nu zyn; den Eed diensy voormaels deden; tot wat diensten sy den Grave gehouden waren; de Heergewaden, en waer mede die afgeloft wierden.	Pag. 759
XIV. HOOFD. Van de Grensen die Zeeland aen de kanten van Brabant en Vlaenderen tegen het aenkomen der Vyanden beschutten.	Pag. 763
XV. HOOFD. Eerste Gecommitteerde Raden. Alle de Predikanten van de ses Steden sedert de Reformatie. De vier hedendaegsche Classen van Zeeland. Officieren over de Zeeuwse Regimenten Krygsvolk. Lyst van alle de Zee-Officieren, sedert den Vryen Staet onder 't Ed. Mog. Collegie ter Admiraliteit van Zeeland. d'Officieren van de Burgerlyke Wacht of Krygs-raed binnen Middelburg en d'andere Steden. De respectieve Hoofstmannen, Boekhouders en Beleeders der Edle Schutteryen deser Provintie; Mitsgaders de namen van eenige Regenten, Officianten, en andere Heeren en Vrienden, die met hare Teykening den Druk van dese Cronyk hebben helpen bevorderen.	Pag. 768

E I N D E.

CRONYK

B L A D W Y S E R.

II. HOOFD. *Beschryving van de Stad Middelburgh.*

Beschryving van d' Abdy van Middelburgh. Haren oorspronk. Lyste, Rykdom, en gesag van de 1.

Beschryving van het Stadhuys. Rechtsvordering aldaer by drie hooge Graeflyke Officieren. Regeri-

delburg.

Lyst der Hee-

ren D... ..

CRONYK van ZEELAND.

E E R S T E D E E L.

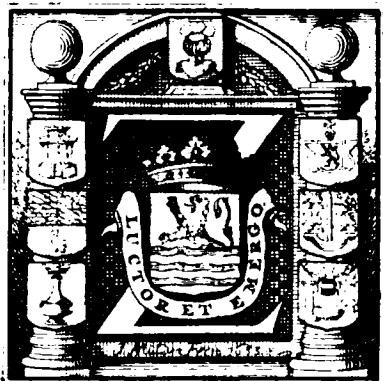
E E R S T E B O E K,

Vervattende des selfs

Oudheden en Herkomst.

E E R S T E H O O F T D E E L.

Zeelands palen waren de Rhijn en de Zee. En dese hebben eerst den naem aen onse Eilanden gegeven; die nochtans, gelijk eenige willen, niet uit haer zijn voortgebragt, sig sulks inbeeldende door een Land-scheuring, tusschen Engeland en Frankrijk, als mede door het aenmerkken der onderaardsche Boomen.

door den Rhijn: de naem is naderhand eerst daer by gekomen, gelijk wy t' sijner plaets sulen seggen. De Rhijn omcingelt dat, met sijnen seer wijden arm Helijs, van de Mase tot den uittersten mond van de Schelde, aen drie zijden het selve door-stroomende. Door de benaminge van den Rhijn verstaek ik alle d'uitwateringen van Helijs, die huidensdaegs aen de Hont, de Schelde, de Crammer, en de Mase toe geschreven worden; maer na defen

EELAND word onsin de hoogste duister nider Oudheid, van sekere en on twijffelijke palen besloten, aen 't westendoor de Zee, aen 't Oosten

sal ik hier van handelen. De Zee is aen dit Land soo gemeen, dat sy dit selve, in vele Eilanden te gelijk verdeelende en bestroomende; door een bysonder voorrecht dat met haren naem doen noemen, ja, gelijk sommige geloof hebben, uit haer voortgebragt heeft. Want geheel defen streck laege Landen heeft, na 't gevoelen van sommige, of door d'onervarentheit van dijcken te leggen, of door dat de Zee van den oirpronk des Weerelds, gelijk sy willen, hier hooger was opgeswollen, onder de woedende golven bedekt geweest. Hubertus Thomas van Luyck, voormaels Geheim-schrijver van Paltsgraef Frederik, segt dat de Zee van ouds aen de Stad Tongeren gespoelt heeft, om dese reden; door dien men by sijnen tijt aen de palen of staekkettingen van de wallen nog groote ringen sag hangen, welke hy gist nergens anders toe gedient te hebben dan om schepen vast te leggen, daer die Stad huidensdaegs meer dan dertig mijlen van de Zee ligt. My dunckt dat dit een seer slecht bewijs is, om

in Chron. Leodunf.

A

100

foo wonderlijke faek vast te stellen; want niet alle ringen hebben gedient om daer schepen aen vast te leggen, bysonder in de Wallen, daer by d'oude tijden eenige gehangen hebben aen dikke balken, i'saem-gevoegt en met yser beslagen, welke sy voor de muuren neer-lieten, namelijk tegen de storm-gereedschappen en muur-brekers; en andere noch tot andere gebruiken. Het is wel waerlijk een besluit der natuur, dat alle laege vlakke Landen aen de Zee liggende, daer van geduurig met overstroming gedreigt worden: nochtans heeft den genen die daer ontrent woonden de moed en de macht noit ontbroken om sich van haer woeden te bevrijden. Maer de Zee van hare diepste gronden uit te sluiten, of haer als naer een ander Land af te keeren, is swaerder werk als dat van Dedalus, en hier in is veel moeite gelegen. Richard Verstege vind hier als een vereffende faek, uit de Scheppinge des Weerelds volgens Moses, wanneer hy aldaer lersende, dat het drooge, Aerde, en de versamelingen der Wateren, Zeen, van God genoemd zijn geworden, seit hy, soo waren de Wateren dan in een plaets versamelt, en van de Schepping waren geen Eilanden, geen engten der Zeen; want hy kon niet loochenen dat'er geen rivieren geweest soude zijn. Hy sag niet dat in dese woorden, *Dat de Wateren van onder den Hemel in een plaets vergaderd worden*, een wijze van spreken gebruikt word, waer door men vele dingen in 't gemeen bevat, 't welk seggen wil; dat alle die in hare bestemde kolken en versamelingen soude loopen: Want daer volgt, *en de vergadering der Wateren roemde hy, Zeen*. Hy wist ook niet, dat de Hebreers allerhande vergadering van Wateren Zee noemen. Soo word by haer genoemd de Zee Tiberiadis, die van Pausanias het vaerwater Tiberiadis geheeten word: gelijk noch een andere poel, waer men by Jardenis word overgeset, de doode Zee word genoemd. Ingehoeg. 17 v. 23. hixk word het groot vat, van Salomon in den Tempel Gods gestelt, dertig cubiten in sijnen omring hebbende, de Metale Zee geseit. Dus hebben ook de Thuscen, nakomelingen van de Phoeniciers, de stroomen van verscheide Rivieren, hare landen seer beschadigende, dwerssch met bysondere grachten in de poelen der Atrianen sich uitloosende, de benaming van seven Zeen gegeven, naer het getuigen van Plinius. Waerom ik meen dat Virgilius hier op gesien heeft, wanneer hy van Timavus bron op een Historys geloof seide, dat *die door negen Kolken met groot geruis uit de gebergtien als een Zee neer quam storten*, Servius en Varro sulks toestemmende. Maer hy seit, dat'er niets afgesneden of verbroken geweest is, in geheel dit lichaem der Natuur, 't welk van aenbegin vast en vereenigt was. Want of wel die algemeene baer moeder, tegen hare instelling en sekere orden, somtijts iet ergens in te kort blijvende, somtijts iet ergens t'overvloed-

dig zijnde in haer voltrokken werk voortbrengt, soo gelooft hy nochtans, dat sy noit iets met afgesonderde deelen geschapen heeft: maer dat nae d'algemeene Sundvloed de gedaenten der saken allenxkens verandert zijn: soo dat de Valleie Siddim in de tijden Abrahams geweest is, die in Moses tijden een soue Zee was geworden: en dat soo mede Vrankrijk aen Engeland gehecht met een vaste korte Landstreek, of door aerdbeving, of door insicht van Oorlog of koophandel, of wel door een Wisselvalligheid des Noodlots, daer van afgescheurt is geworden. Andere voegen hier by, dat de rotfen sulks bewijfen, uit harde keijen en wit krijd bestaende, soo wel aen de Brittanische strand by Doeveren, als aen de Fransche by Boulonien van den selven aert, stant, en gedaente tot twee mijlen lank weder-zijds sich uitstreckende. Hier door sou 't gebeurt zijn, dat dese vaste korte Landstreek, nu seven mijlen van malkander gescheurt (soo groot is huidendaegs die wijdte) als met een half Eiland, groot beletsel toebragt (gelijk Verstege oordeelt) aen de groote Zee om van het Oosten naer het Westen te vloeien; en dat daer door de gants hoog opgeswollen Zee met een vollen loop de laegste stranden, verre boven onse huidendaegsche palen, heeft komen overstroomen; tot dat sy, dese hinderpael verbroken, naer het Westen met een vrijen stroom loopende, van dese wijde ruimten Lands is afgeweken, en de selve aen onse voorvaderen te bewonen gelaten heeft. Ik heb noit met Evanders moeder gesproken; en soek niet teraden wat in den beginne des Weerelds, of ontrent de Beccefaelsche tijden naer Ogijgium, of naer de Zundvloed, in onse landen terstond is voorgevallen. Nochtans sal het my niet verdrieten de redenen t'onderzoekken, want sy brengen geen Schrijvers noch Getuigen voort, van die door eenige waerschijnlijkheit ons dit trachten te doen gelooven; dewijl ik oordeel, dat alles wat iemand in de History van gissingen en raedfelen voort brengen durft, naukeurig in de schael der waarheit gewogen moet worden. Mijn Landsman Nannius seit, dat alle de plaetsen, die wy hier nu bewonen, niet anders dan eenige Hooge Droogten in de Zee geweest zijn, en dat die allenxkens met het aanwerpen van Zand, 't welk d'Oosten wind hier veel opdrijft, eerst tot een strand, en daer na tot heuvelen zijn opgerefen; en dat ook de stroomen des Rhijns tegen dese hoogten als tegen een dijk wederhouden wierden, en met veel slijk, dat hy uitwerpt, daer quamen vast sitten, soo dat door een lankduurige aanspoeling dese Eilanden zijn voortgekomen. Andere brengen hier toe redenen by, om dat in veele gedeelten van dese Landen Zeeschelpen, en Fisch-beenen, als noch in sommige, Boomen onder d'aerde gevonden worden.

Dionys. Frag. in reb. Vesp. judaicis.

Nederlandsche Antiquis.

Genes. 1 v. 9.

Pausan. Eliacor. 1.

1 Keoing. 17 v. 23.

2 Chron. 4 v. 2.

lib. 3. cap 16.

lib. 1. X. meid.

Genes. 14 v. 3.

Sier Thom Morus.

Ogijges was stichter en Konink van Theben. onder wien Varro schrijft een sware Watervloed geweest te zijn door het overstroomen der Zee, ontrent het jaer des Weerelds 2210.

Per. Nannius lib. 10. Miscell.

Uit Platonarch van Isis en Osiris.

den. Diè dese boomen tot Moses Sundvloed brengen, seggen, dat deselve ter neer zijn geveld door het schrikkelijk onweder en machtig overstroomen der Zee. Maer die dese korte Landsstreek, gelijk ik geseit heb, vast zijnde, tot oirsaek stellen, van dat de Zee voormaels boven onse Landen was opgeswollen en doorgebroken, daer van geheel is afgeloopen, seggen, dat die van eenige andere kant des Weerlds afgerukt alhier zijn aengeworpen; welk haer gevoelen sy drijven op Plinius getuigenis te steunen, die seït, dat ontrent de Cauchen, door de winden groote eikken met geheele Eilanden wechgevoert worden. Die plaets word dus gelesen;

Lib. 16.
cap. 1.

Alud è silvis miraculum: Totam reliquam Germaniam, replent, adduntque frigori umbras altissima; tamen haud procul supradictis Cauchis, circa duos praecipue Lacus, litora ipsa obtinent quercus maxima aviditate nascendi, suffossaque fluitibus, aut propulsa fluitibus, vastas complexu radicum insulas secum auferunt, atque ita librata flantes navigant, ingenium ramorum armentis: dat is, Een ander wonderwerk heeft men mit de bosschen: heel Duitsland vooris is vol, by de koude noch schaduw en gevende seer hoog-gewassene (verstaet Bosschaedjen, of Eykenboomen) nochtans niet wijd van de voormelde Cauchen, voornamelijk ontrent twee Poelen; zijn op de stranden dok eyken, seer gulsig in't opwassen, en door de gotven van onder los gespoelt, of door de winden voortgedreven, nemen sy wel groote Eilanden door het omvatten van hare wortelen met sich, en soo staende varen los heen, met den grooten swier van hare wijd-nitgebreide takken. Waerlijk, dewijl hy voorheen heeft geseit, dat de Cauchen aen de Zee, tusschen der selver ebbe en vloed, huïsen en woningen door handen gemaekt, en hoogten uit zooden op de daken gelegd, om de hoogste vloedten te kunnen uitstaen bewoont hebben; en nu twee Poelen

Plinius
lib. 4. cap.
15.

qnder andere uit de Rivier den Rhijn, door toedoen van de Zee tusschen der selver Eilanden opwellende, daer by voegt; soo heeft hy volkomen van onse Zeeuwische Eilanden gesproken, gelijk hier na sal blijkken. Maer 't gene hy van dat verschrikkelijk varen daer nevens stelt, gaet het geloof gants te boven; onse Zee foodanig varen geensints toelattende, 't welk hy misschien in eenige staende

Lib. 2.
cap. 96.

Wateren of middellandsche poelen had kunnen ondervinden. Soo seït hy noch, dat in

Lib. 3.
cap. 12.

't Reatinische veld de Poel Cutilia te sien is, waer in een Eiland drijft, daer noch boomen op wassen, en kruiden op voortkomen, die nochtans alleen van 't water worden boven gehouden, gelijk Seneca getuigt; ja dat die niet slechts door harde winden gints en weder gedreven worden, maer ook wel door sachte koelte. Hier van, seït hy, die 't selfs ge-

Lib. 3.
quæst. Nat.
cap. 25.

sien heeft, is tweederley oirsaek: De swaerheit

van 't Water daer eenige genesende kracht by gevonden word, en dat daerom van merkkelijk gewicht is; en selfs de drifstige stoffe van dat Eiland, 't welk geen vast lichaem heeft, of schoon daer boomen op kunnen wassen. Galenus versékert ons dat die aluynachtig zijn. Beide dese redenen soo wel van 't water als van de stoffe des Eilands hebben by ons geen plaets. Nogtans willen sommige hardnekkig staende houden dat, die van verre (Plinius wilt dat sulks van naby sou geschied zijn) in onse plaetsen zijn aengevoert, en over de laegste gronden verspreid, en dat door der selver ophooping en Zeeland, Holland, en dese meeste Landschappen te gelijk door de Zee en door de Rivieren zijn voortgekomen: maer sy overdenken niet eens, dat fulke boomen noch van de Zee noch van de Rivieren met soo hoogen slijk hebben kunnen overdekt worden: ja wel niet van de Zee, die gants van een anderen aert is en stoffe. Doch indien sy door het overstroomen van de Zee benevens het aenwerpen der Rivieren (want dit heeft beide hier noodig geweest) bedekt zijn geworden; waerom hebben niet alle de deelen deser Landen, voornamelijk de laegste, even veel van dese boomen in hare gronden verborgen? en waerom alleen foodanige die geheel van diergelijken grond en aert zijn? Doch dewijl de gestalte van alle dese Landen schier gelijk was; eer de sorgvuldigheid der menschen in den aenvank door het opwerpen van heuvelachtige wegen, en daer na door bequame Waterloosingen en Sluïsen in de hooge dijken gelegd, sulks had weten af te keeren; soo dat op het aennaderen van den Herffst, en door veelvoudige regen-storting en de rivieren en poelen overlopende; de laege Landen als met de gedaente van een binnen-lands staende water bedekt wierden, en aen d'ander zijde de Zee met sijn hooge vloedten daer over stroomde; soo is het wel te gelooven, dat ook die alle deselve rampen aen alle kanten, en het selfde aenwassen allefins gelijkkelijc gevoelt moesten hebben. Maer indien op de selfde plaetsen daer sy gestaen hadden die boomen ontworpt door de Sundvloed ter neer zijn geworpen; waerom worden'er geen met taey-klevende kley, waer uit haer gulsig wassen voortgekomen moest zijn, aen de wortelen gevonden? Dan is hier noch aen te merkken, dat de velden, in welke dese boomen begraven geseit worden, gants geené hoogten noch heuvelen hebben, terwijl sy die in de benedenste diepten verborgen houden: daer sy andersints door het ophoopen harer takken en wortelen, en stukken aerde die sy met sich voerden, door eenige hoogten tekenen van haer liggen moesten geven; het slijk over al lichtelijc ergens aenhangen blijvende.

Tacit.

CRONIK van ZEELAND,
TWEDE HOOFDDEEL.

Gelijk voorheen is vertoont dat d'onderaerdsche boomen niet van elders zijn gebragt, soo word nu bewesen dat sy noch door het aenwerpen der Rivieren, noch door het overstromen der Zee, noch ook door eenig onweder ter neer zijn geworpen. En dat daerom uit deselve, met slijk en zand overdekt, soo als eenige sich willen inbeelden, dese Eilanden niet voortgekomen zijn.

Dierhalven is'er geen bewijs van dit aendrijven uit Plinius: maer voorts moet nu bewesen worden dat dese boomen, noch van eenig ander land des Weerelds zijn afgerukt, noch hier selfs ter neer geworpen, noch door het aenspoelen der Zee en der Rivieren bedekt zijn, gelijk sommige door gissing dit tot Moses Sundvloed willen brengen. En dewijl op die neergeflagen boomen, niet dan door seer groote en lankduurige aenwerping, soo veel slijk is gebragt konnen worden, soo moet volgen, dat die verkeerdelijk aen d'algemeene Sundvloed onder Noach word toegeschreven, daer doenmaels de aerde slechts korten tijt onder de wateren is verborgen geweest. Want aenspoelingen zijn ongevoelike toenemingen der landen, stil en als met een trage hand aengeworpen. Wanneer de Rivieren harder in de grond bewogen worden, werpen sy hare zanden verre buiten haren kolk; daer die andersints, wanneer sy sonder geweld haer doen uitvlieten, altijd door hare swaerte, of schoon geroert, na de grond sinkken, daer het vruchtbaer slijk boven drijft: dierhalven heeft dat alleen volgens dese wijze, de Rivier door den vloed van de Zee weder te rug gedreven, sich op de velden of droogten ter neer konnen setten. Soo zijn de Eilanden in Epirus van ouds Echinades genoemd, door de Rivier Achelous opgeworpen. Soo bestaet meest Egypten uit het slijk van de Nijl: want die Rivier komt jaerlijks sachtjes, en op een gematigde wijze dat land bevochtigen en vruchtbaer maken, door tweederhande oirsaken, gelijk Seneca seit, en om dat sy daer overvloedt, en om dat sy daer slijk op brengt. Dierhalven is dit een seer wonderlijken aert van Rivier, daer alle andere stroomen het land af-eten en bederven: en hierom is de Nijl dies te grooter als d'andere, daer hy niets af-eet noch bederft, maer in tegendeel nieuwe dengden en kragten mede-bringt; en het minste hier in is, dat sy de grond bematigt. Daerom moeten d'andere Rivieren na de gesteltenis van dese geensints gemeten worden. Herodotus waerlijk verhaelt, dat, onder de regering van Myris, sy niet hooger dan acht cubiten is opgekomen, om het laeg Egypten van Memphis bequaem te bevochtigen; maer dat sy naer negen hondert jaren seltien cubiten sonder schade te doen hoog gevloeit heeft. Wiens seggen slechts ten deele waerach-

Plinius
lib. 3. cap.
87.

Arist. lib.
4. Meteor.
Senec. lib.
4. Quaest.
Natur.
cap. 2.

tig is: want niemand heeft oit geseit, dat de Wateren op het aenwassen der landen altijd naer een pas-glas zijn aengewassen, daer de Nijl in Herodotus eeuw noit boven dat oud opswellen gekomen is. Daerom sietmen noch huiden te Romen in den Vatikaenschen Hof des selfs beeltenis, met seltien Kinderkens boven malkander spelende: en op een Kolom van gebakken steen in 't Eiland huidensdaegs *Cerbie* genaemt, staet het overvloeien van dese Rivier tot seltien cubiten voor heilsaem aengeteekent. Ik sou niet durven loochenen dat onse Rivieren, door veelvoudigen regen opgefswollen, op deselve wijze in voortijden, op de laegste landen somwijlen niet wel eenig slijk gebragt hebben; maer dat door een geduurige aenhooging alle dit bovenste slijk tot hier toe opgewassen sou zijn, dunkt my geensints gelooflijk; noch dat sy tot de hoogte van twaelf en meer voeten (soodanig is de diepte deser boomen in sommige plaetsen) sou konnen geraken hebben. De rivieren stroomen noit met soo grooten geweld uit haren Kolk; of indien dat geschied, soo is het meer tot schade als tot voordeel van de Landen. Hier uit schijnt men te moeten besluiten, dat soo veel aerde, met welke wy die boomen bedekt sien, van de rivieren daer op niet heeft konnen geworpen worden; insonderheit daer sommige wortelen op eenige plaetsen dieper dan de kolken van de rivieren gevonden worden, die nochtans om te groei- en een vaste grond noodig gehad hebben, met verfekertheit tegen de wateren, gelijk yder wel kan oirdeelen. Maer indien het gants waerachtig zy, dat de Nijl alle Jaren soo veel als noodig was Egypten heeft hooger gemaekt; dan kan de oirsaek geweest zijn haer sacht en wonderlijk opswellen, en sulks alleen midden in de Somer. Door middelmatige hitte kooft hy aen te wassen, lange voor de Hondsdagen, na dat dach en nacht even lank zijn geweest; en in dien tijt overstroomt hy Egypten, wanneer dat, meerder door de hitten verbrand, de wateren hooger na sich trekt. *Want in dat deel* (dit zijn de woorden van Seneca) *daer het naer Ethiopien strekt, heeft men of geen of heel seldom regen, en die dat Aerdrick, des Hemels waters ongevoon, geensints kan helpen.* Daerom wil Statius hem waerlijk twee-hollig verstaen hebben, als hy seit; *Waer de heimelijke Nijl het voedsel des wederstrevigen hemels en den rijm uit het Oosten*
met

Herodot.
in Euseb.

Diodor.
Sic. lib. 1.

Paul. Iov.
lib. 18.

Lib. 4.
Quaest.
Nat. cap.
2.